

МАКРОФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ ТА МАКРОФІНАНСОВА СТАБІЛІЗАЦІЯ: ТЕОРІЯ ТА РИЗИКИ В УКРАЇНІ

MACRO-FINANCIAL PLANNING AND MACRO-FINANCIAL STABILIZATION: THEORY AND RISKS IN UKRAINE

Ганна Котіна
к. е. н., доцент
Марина Степура
к. е. н., доцент,
кафедра фінансів
ДВНЗ «Київський
національний
економічний
університет імені
Вадима Гетьмана»

Ganna Kotina
PhD, Associate
Professor

Maryna Stepura
PhD, Associate
Professor,
Department of
finance
SHEI «Kyiv
National Economic
University
named after
Vadym Hetman»

МАКРОЕКОНОМІКА

В статті досліджено вихідну основу макрофінансового планування, західну практику планування фінансових ресурсів держави; виявлено та проаналізовано ризики неефективності вітчизняного механізму планування фінансових ресурсів держави; на основі аналізу науково-прагматичного потенціалу і позитивного досвіду розвинених країн запропоновано вектори розбудови дієвого механізму планування оптимального обсягу фінансових ресурсів держави та альтернативного варіанту збалансування державних витрат та суспільних потреб.

The paper found that the Ukrainian financial practice is still going through the process of reforming public finance management and in connection with the growing dynamism of economic and social processes taking place in society, rapid fluctuations in domestic and foreign markets, the need for stabilizing social development at the macro and micro financial system is growing role of macro-financial planning. Since it is one of the most important and complex functions of financial management, it must continuously improve and rethink.

Studied the original basis macro-financial planning is proposed to define it as a special sphere of financial activity of the state, which is associated with some justification - making, the basic per- task is to identify possible imbalances in society and through the financial mechanism of their elimination. Based on the analysis of national practice forecasting macroeconomic indicators found not realistic and the presence of significant defects, including lack formalization macroeconomic planning process, lack of transparency of methods of forecasting and planning of financial resources of the state for public discussion.

Studied western practice planning financial resources and the proposed introduction Ukraine macro-financial planning based on independent macroeconomic forecasting and estimating tax revenues based on the positive experience of developed countries that appear on realistic expectations and indicators will take informed political steps to stabilize public finances.

Revealed that hinder stabilization processes in Ukraine is a threat of internal and external origin, should be taken into account in determining the financial capacity of the state . Studies show that the main macro-financial risks are among

the states of external factors: lack of external financing and restriction of access to international capital markets, reducing international investment activity, massive capital flight, lower prices on world energy markets, increase the cost of foreign borrowing for Ukrainian corporations and others. Among internal risk factors unbalance the financial system of Ukraine most significant importance: devaluation, low credit capacity of the banking system, the spread of the insolvency of the real economy, a significant increase in government deficits and more. These risks are the result of the current macroeconomic and political destabilization and have a direct impact on the solvency of the government performance and level of financial security.

On the basis of scientific and pragmatic potential and positive experiences of developed countries proposed for implementing countercyclical stabilization of financial policy in Ukraine to develop clear not too hard to provide the necessary flexibility, permanent and transparent fiscal rules under the World Heritage.

Ключові слова: фінансове планування, макрофінансове планування, макрофінансова стабілізація, фіскальні правила, експертна рада, ризики, макроекономічне прогнозування

Key words: financial planning, macro-financial planning, macro-financial stabilization, fiscal rules, expert advice, risks, macroeconomic forecasting

Постановка проблеми. Стабілізація вітчизняної фінансової системи наразі є одним з найголовніших завдань фінансової політики уряду. Стійкість сфери державних фінансів є однією з провідних складових забезпечення стабільного розвитку країни. Надзвичайно важливою темою, пов'язаною з стійким розвитком, є в даний час фінансовий менеджмент держави, адже забезпечення стабільного обсягу фінансових ресурсів є необхідною умовою досягнення достатнього рівня платоспроможності держави, підтримки її фінансової безпеки та спроможності протистояти зовнішнім та внутрішнім загрозам.

Макрофінансове планування є основним елементом державного фінансового менеджменту, воно створює передумови для повного і своєчасного забезпечення фінансовими ресурсами соціально-економічного розвитку суспільства. В процесі макрофінансового планування суб'єкти державних фінансових відносин оцінюють склад та структуру своїх фінансових ресурсів, визначають можливості та засоби їх збільшення, напрями їх ефективного використання. Макрофінансове планування дає змогу забезпечити збалансованість фінансових ресурсів на рівні окремих суб'єктів господарювання, галузевих структур, адміністративно-територіальних одиниць,

країни в цілому; визначити реальні джерела формування фінансових ресурсів та пріоритети у фінансовій політиці макро та макrorівня; здійснювати ефективне управління фінансами, реалізовувати на практиці єдину фінансову політику на всіх рівнях державної влади, органів місцевого самоврядування та підприємницьких структур. За допомогою макрофінансового планування можна забезпечити належне функціонування фінансової системи країни, поступове стійке зростання темпів соціально-економічного розвитку.

Аналіз основних досліджень і публікацій. В українській фінансовій практиці й досі триває процес реформування системи управління державними фінансами. Багато країн заходу вже мають потужний науково-прагматичний потенціал і багаторічний досвід втілення його в фінансову практику. Після кількох десятиліть політики дефіцитного фінансування і проведення низки реформ у державному секторі, уряди провідних країн світу запровадили ідеологію управління державними фінансами, близьку до підприємницької шкали цінностей, яка вважається еталоном раціональних рішень. А тому не розумно вигадувати нову нереалізовану технологію макрофінансового планування. Достатньо влучно застосувати

позитивні надбання в цій сфері розвинених країн. Але перш ніж оцінювати ризики неефективності макрофінансового планування та пропонувати вектори розбудови дієвого механізму планування оптимального обсягу фінансових ресурсів держави та альтернативного варіанту збалансування державних витрат та суспільних потреб, треба визначити вихідну основу макрофінансового планування, його сутність та механізм.

Незважаючи на те, що навколо державних фінансів досить тривалий час точаться дискусії в наукових і практичних колах, у полі зору перебувають питання їх раціонального управління та інструментарію його практичного застосування, сфера макрофінансового планування в науковій літературі залишається недостатньо дослідженою. Серед вітчизняних науковців окремими питаннями державного фінансового менеджменту, бюджетного менеджменту, боргового менеджменту, податкового менеджменту, в тому числі планування, займаються В.М. Федосов, Т.І. Єфименко, І.О. Луніна, А.М. Соколовська, Т.П. Богдан, І.Я. Чугунов, С.С. Гасанов, А.І. Даниленко, С.Л. Лондар, Огонь Ц.Г., В.М. Опарін, О.М. Тимченко та інші. Всі вони доходять спільного висновку про необхідність додаткових досліджень для розробки та впровадження глибинних реформ, які сприятимуть започаткуванню низки позитивних тенденцій в цій сфері.

У цьому контексті *метою даної статті* є дослідження вихідних основ макрофінансового планування, аналіз та оцінка внутрішніх та зовнішніх загроз ефективності даного процесу та розробка пріоритетних заходів удосконалення механізму фінансового планування на макрорівні, враховуючи позитивний досвід розвинених країн світу.

Виклад основного матеріалу. Синтезуючи підходи науковців до трактування поняття «фінансове планування» (табл. 1) та враховуючи особливості макрорівня фінансової системи [3, 4, 8, 9, 14] під **макрофінансовим плануванням** слід розуміти особливу сферу фінансової діяльності

держави, яка пов'язана з обґрунтуванням певних управлінських рішень стосовно її фінансового забезпечення та витрачання фінансових ресурсів. Іншими словами, **макрофінансове планування** охоплює визначення найбільш доцільних і реалістичних джерел формування, напрямів і способів використання фінансових ресурсів держави. Воно має на меті такий розподіл обмежених фінансових ресурсів держави, який би максимально задовольняв суспільні потреби згідно їх пріоритетності. Умовно макрофінансове планування можна поділити на бюджетне планування, державне податкове планування та планування фінансів інших сфер державної відповідальності (планування позабюджетних фондів, фінансове планування державного сектору економіки).

Фінансова теорія та практика розвинених країн та України вказує на науковий характер макрофінансового планування, основа його лежить в теорії суспільного відтворення, воно пов'язане зі всіма аспектами економічного та соціального розвитку суспільства, організації управління, діяльності суб'єктів господарювання, їх корпоративних об'єднань, галузевих структур, держави в цілому. Оскільки макрофінансове планування являє собою складову частину економічного планування, воно базується на макроекономічних показниках прогнозу соціально-економічного розвитку і спрямоване на координацію діяльності всіх ланок фінансової системи [11, с. 91-95]. На думку експертів, поряд із кількісними факторами розвиток державних фінансів гальмують несприятливі інституціональні та політичні умови [10, с. 26]. Зокрема, макроекономічний прогноз, котрий є основою для складання будь-якого макрофінансового плану, не є незалежним та адекватним (похибка прогнозів основних макропоказників складає в середньому за останні 15 років 45% [7, с.77]), що головним чином відбивається на не реалістичності макрофінансового прогнозування і прийняття неефективних та не завжди досяжних фінансових планів держави.

Підходи науковців до дефініції «фінансове планування»

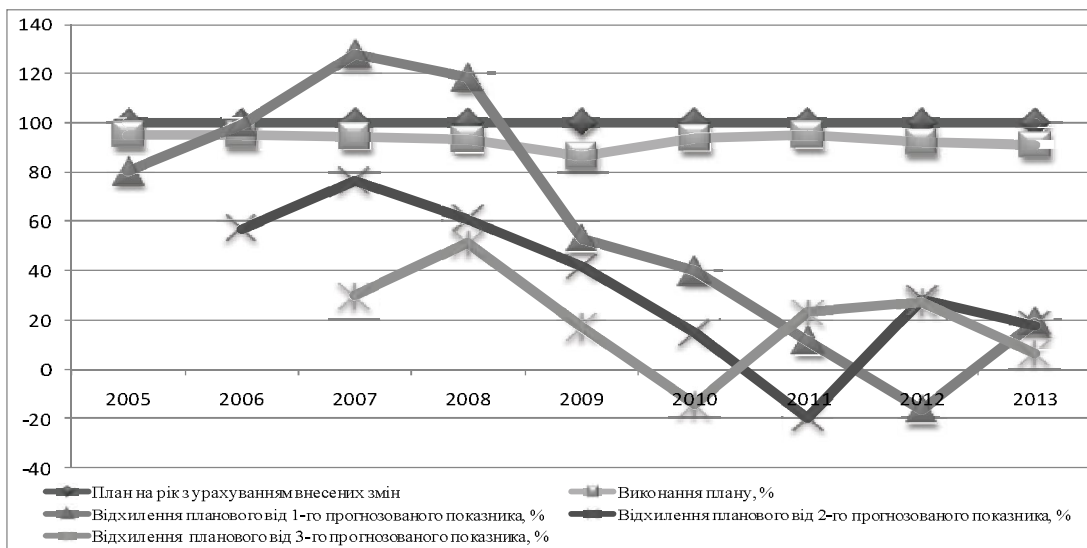
Підхід	Визначення поняття*
як складова фінансового управління, елемент фінансового механізму	<p>управлінська діяльність по досягненню збалансованості і пропорційності у русі грошових потоків і фінансових ресурсів, тобто оптимального співвідношення між фінансовими ресурсами, які в розпорядженні держави, і доходами, які залишаються у суб'єктів господарської діяльності (1);</p> <p>управлінська діяльність, пов'язана з планомірним формуванням, розподілом, перерозподілом і використанням фінансових ресурсів з метою досягнення та підтримки збалансованості, фінансової стійкості економіки, отримання доходів, прибутків та фінансового забезпечення розв'язуваних економічних та соціальних завдань (2, с. 91-95)</p> <p>елемент фінансового механізму, діяльність, пов'язана з управлінням фінансами; є процесом формування і використання централізованих і децентралізованих фінансових ресурсів (3);</p> <p>управлінська діяльність по досягненню збалансованості фінансових відносин, оптимального співвідношення між фінансовими ресурсами, що знаходяться в розпорядженні держави, і доходами, що залишилися у господарюючих суб'єктів (4).</p>
як процес розроблення і затвердження фінансових планів	<p>оцінка стану фінансів, виявлення можливості збільшення фінансових ресурсів, їх збалансованості та пропорційності. Фінансове планування розглядається як процес розробки і прийняття кількісних і якісних показників руху фінансових ресурсів на певний період (5);</p> <p>являє собою процес розроблення і затвердження фінансових планів як засобу збалансування фінансових потреб і можливостей (6);</p> <p>діяльність суб'єкта з підготовки та прийняття до виконання проектів формування, розподілу і використання фінансових ресурсів з метою вирішення поставлених задач (7).</p> <p>процес розроблення і вибору цілей розвитку організації та прийняття рішення, необхідних для їх досягнення; розроблення офіційних спеціальних документів-планів (програм, які визначають конкретні кроки організації з досягнення визначення цілей) (8, с. 543);</p> <p>діяльність щодо складання планів формування і використання фінансових ресурсів на рівні окремих суб'єктів господарювання, галузевих структур, адміністративно-територіальних одиниць, країни в цілому (9, с. 60-63);</p> <p>діяльність зі складання планів формування, розподілу і використання фінансових ресурсів на рівні окремих суб'єктів господарювання, їх корпоративних об'єднань, галузевих структур, територіально-адміністративних одиниць, країни в цілому (10).</p>

* Финансы и кредит: учебник / под ред. проф. М.В. Романовского, Г.Н. Белоглазовой. – 2-е изд., перераб., доп. – М.: Издательство Юрайт; Высшее образование, 2009. – 609 с. – ISBN 978-5-9916-0280-8; 2) Финансы: учебник / под ред. А.Г. Грязновой, Е.В. Маркиной. – М.: Финансы и статистика, 2007. – 504 с. – ISBN 978-5-279-02999-0; 3) Финанси: Навч. посіб. / В.С. Загорський, О.Д. Вовчак, І.Г. Благун, І.Р. Чуй. — 2-ге вид., стер. — К.: Знання, 2008. — 247 с.; 4) Асаул В. В. Финансы, денежное обращение и кредит: учеб. пособие / В. В. Асаул, А. В. Дементьев, Д. К. Молчанов; под ред. В. В. Асаул; СПбГАСУ. – СПб., 2010. – 322 с. – ISBN 978-5-9227-0175-4; 5) Горловская И.Г. Финансы. Учебно-методическое пособие – Омск: ОмГУ, 2012. – 246 с.; 6) Опарін В. М. Финанси (Загальна теорія): Навч. посібник. — 2-ге вид., доп. і перероб. — К.: КНЕУ, 2002. — 240 с. – ISBN 966-574-285-X; 7) Кудряшов В.П. Курс фінансів: навчальний посібник / В.П. Кудряшов. – К.: Знання, 2008. – 431с. – ISBN 978-966-346-470-1; 8) Менеджмент: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / За ред. Г. В. Щокіна, М. Ф. Головатого, О. В. Антонюка, В. П. Сладкевича. – К.: МАУП, 2007. – 816 с. – ISBN 978-966-608-765-5; 9) Біла О.Г., Чуй І.Р. Финанси: навч. посібник. – Львів: «Магнолія 2006», 2010. -390 с. – ISBN 978-617-574-005-7; 10) Романенко, О. Р. Финанси: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / О. Р. Романенко. - 4-те вид., стер. - К.: Центр учбової літератури, 2009. - 318 с. – ISBN 978-966-364-788-3

Погоджуючись з думкою вітчизняних фахівців [13] з бюджетного планування, неузгодженість зобов'язань та фінансових можливостей уже на стадії бюджетного планування призводить до нереальних показників бюджету в частині доходів, видатків і дефіциту, що провокує вплив суб'єктивних факторів на всіх стадіях проходження бюджету. А отже, нестійкість прогнозів до суб'єктивного втручання, в тому числі політичного, зводить нанівець реалістичність вихідних даних для макрофінансового планування.

Значними вадами та загрозами організації процесу макрофінансового планування в вітчизняній практиці є також недостатня формалізова-

ність процесу макроекономічного планування в Україні, непрозорість методів прогнозування та планування фінансових ресурсів держави для громадського обговорення, вимушене використання рудиментарних економетричних прийомів, надзвичайна наближеність моменту прогнозування до прогнозного періоду, слабка скоординованість фіскального та макроекономічного прогнозування в Україні, брак нормативно-правового та інформаційного забезпечення. Як результат низька ефективність розроблених планів фінансових ресурсів держави (наприклад, невиконання прогнозних показників видатків зведеного бюджету України (рис. 1)).

(млрд. грн.)

Роки		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Прогнозні показники видатків	1-й прогнозний показник	82,9	92,3	105,1	153,2	234,0	289,1	398,6	638,7	465,8
	2-й прогнозний показник	-	117,6	135,8	207,8	252,3	351,9	554,1	414,5	521,6
	3-й прогнозний показник	-	-	184,6	221,1	305,0	471,6	361,0	419,4	521,6
План на рік з урахуванням внесених змін		149,4	184,5	239,6	334,5	357,9	404,3	444,3	533,1	554,5
Фактичне виконання видатків		142,0	175,5	226,1	312,0	310,2	379,2	421,6	492,5	505,8
Середнє значення відхилення планового показника від прогнозного, % (2005-2013 рр.)										38,0
Середнє значення відхилення фактичного показника від прогнозного % (2005-2013 рр.)										35,3

Рис.1. Співставлення планових, прогнозних та фактичних показників видатків зведеного бюджету України за 2005 – 2013 рр.

Джерело: складено та розраховано на основі Постанов Кабінету Міністрів України «Про схвалення Прогнозу Державного бюджету України» в період з 2003 по 2012 рр. та за даними річних звітів Міністерства фінансів України, Міністерства економічного розвитку та торгівлі «Україна: перспективи розвитку. Консенсус-прогноз, 10.2014 року»

У Німеччині, наприклад, макроекономічний прогноз розробляється на доручення федерального уряду спільно чотирма консорціумами економіко-дослідних інститутів. У процесі макрофінансового планування встановлюються зв'язки усіх суб'єктів господарювання, усієї соціальної інфраструктури та інших інституцій з фінансовою системою, причому фінансовим планам належить провідна, організуюча і координуюча роль (рис. 2).

Практика провадження координаційних заходів останніх років в ЄС з метою подолання макроекономічних дисбалансів та посилення стійкості фінансів макрорівня, свідчить про необхідність врахування та оцінку ризиків державних фінансів під час складання макрофінансових прогнозів. Так, з 2011 року в країнах ЄС запроваджено Європейський семестр, який спрямовується на посилення фінансової відповідальності; дисципліни та уникнення надмірних макроекономічних дисбалансів.

В більшості розвинених країн з метою швидкого реагування на негативні наслідки циклічних коливань та вади фіскальної політики в рамках концепції забезпечення сталого економічного розвитку та брак макрофінансової інформації, були створені на законодавчому рівні дорадчі консультативні органи. З 2008 року за даними МВФ в світі створено 25 фінансових Рад, які дають об'єктивну і раціональну базу для прийняття політичних рішень, нейтральну інформацію, демонструють переваги та недоліки різних альтернатив для досягнення цілей фінансової політики держави. Зокрема, в 2011 році в Великобританії з метою оцінки наслідків запровадження регуляторних норм з погляду макроекономічної ситуації запроваджено незалежний комітет фіскальної політики [2]; у Нідерландах діють дві незалежні організації: Нідерландське бюро економічного аналізу та Соціально-економічна рада Нідерландів. Остання є технічним агентством, що розробляє власні макроекономічні прогнози та оцінює бюджетні наслідки з точки

зору стійкості та стабільності публічних фінансів [6]. Схожою інституцією та яскравим прикладом поєднання наукового, фахового та урядового потенціалу з метою прийняття обґрунтованих та раціональних фінансових рішень держави (поряд з рішеннями в економічній політиці, охорони навколишнього середовища, демографічній політиці та безпеці ресурсів) є Експертна Рада ФРН, яка створена і функціонує більше 50 років. Вона здійснює періодичну макроекономічну оцінку та розробляє прогноз економічного розвитку держави.

Запровадження в Україні макрофінансового планування на основі незалежного макроекономічного прогнозування та оцінки податкових надходжень з урахуванням позитивного досвіду розвинених країн мали б значний вплив на реалістичність очікуваних показників та дозволили прийняти виважені політичні кроки у напрямку стабілізації державних фінансів. Як зазначають німецькі фахівці [5], і розвиток Німеччини показав, що стабільні державні фінанси та економічне зростання взаємопов'язані та взаємообумовлені.

В фінансовій теорії виокремлюють три концепції, на яких ґрунтуються фінансове планування, в тому числі на макрорівні, – теологічна, генетична та фінансової рівноваги (табл. 2).

Перша описує процес планування в періоді та умовах відносно статичного стану (рівноважного стану). Заходами досягнення рівноваги за генетичної концепції є довгострокове прогнозування, управління витратами та належна організаційна структура. Третя ж концепція (фінансової рівноваги) передбачає встановлення у процесі фінансового планування взаємоузгодженості через сукупність обмежень та індикаторів на рівні всіх інституційних секторів економіки. Такими обмеженнями в сучасному фінансовому просторі є так звані «фіскальні правила», які діють у багатьох країнах світу і є основою їх фіскальної політики («фіскальне золоте правило», «правило стійкого інвестування», «правило боргових гальм», «правило таргетування «структурного»

Види прогнозів/ Термін розгляду/ Орган, що готує	Макроекономічний прогноз	Прогноз податкових надходжень	Прогноз державних бюджетів	Федеральний бюджет Федеральний уряд Бундестаг Бундесрат	Контроль за виконанням бюджету з боку ЄС	
Листопад	Рада експертів					
Грудень	Річний економічний звіт Уряду	Прогноз податкових надходжень внутрішній (середньостроковий)	Внутрішній бюджетний прогноз	Підготовча робота		
Січень						
Лютий						
Березень	Макроекономічний прогноз (середньостроковий)	Прогноз податкових надходжень (середньостроковий)	Рада стабільності (середньостроковий)	Конкретизація Рішення щодо базових показників бюджету		
Квітень						
Травень						
Червень				Рішення уряду, підготовка проекту бюджету та СФП		
Липень						
Серпень			Звіт про стабілізацію (розробка)	Проект бюджету	Маастрихтське повідомлення Огляд бюджетного планування (короткострокова)	
Вересень	Макроекономічний прогноз (середньостроковий)		Звіт про стабілізацію (оцінка)		1 читання (перше голосування в Бундесраті)	
Жовтень		Прогноз податкових надходжень (середньостроковий)			Бюджетний комітет 2 читання	
Листопад					3 читання	
Грудень						

Європейський семестр

Місяць/ Відповідальний орган	січень	лютий	березень	квітень	травень	червень	липень
Європейська Комісія	Представляє Річне дослідження розвитку				Напрацьовує рекомендації для держав-членів на нові НІР та ПСК		
Рада Міністрів		Обговорює Річне дослідження розвитку				Надає конкретні рекомендації країнам-членам	
Європейський Парламент		Обговорює Річне дослідження розвитку					
Європейська Рада			Розробляє політичні рекомендації на Весняному саміті			Ухвалює конкретні рекомендації по країнах	
Держави-члени (в т.ч. ФРН)				Ухвалюють національні програми реформ (НІР) та програми стабільності та конвергенції (ПСК)			

Рис. 2. Взаємозв'язок макроекономічного та макрофінансового планування в ФРН (на прикладі прогнозу та планування державного бюджету)

Джерело: складено на основі матеріалів семінарів німецьких експертів в рамках «Програми модернізації управління державними фінансами України»

Концепції макрофінансового планування

Концепція	Теологічна	Генетична	Фінансової рівноваги
<i>Характеристика</i>	Рівноважний стан та розвиток у різних історичних періодах досягався через встановлення обмежень впливу кон'юнктури чи інших ринкових механізмів і застосування певних важелів та інструментів прямого державного управління фінансовою діяльністю за допомогою впровадження відповідних директив через коригування, узгодження та контроль за виконанням фінансових планів. При цьому фінансовий план розглядався як протидія впливу кон'юнктури та випадковостей, що виникали в процесі розвитку економіки. Фінансове планування згідно теологічної концепції трактувалося як важливий засіб організації фінансів, метою якого було встановлення конкретного завдання у сфері джерел створення і напряму використання грошових ресурсів.	Генетична концепція описує процес фінансового планування, що ґрунтується на минулих тенденціях та лише очікуваних, передбачуваних змінах планового періоду, та бере за основу, що економіка розвивається системно і циклічно, перехід від одного етапу циклу до іншого може бути передбачений. Макрофінансове планування згідно другої концепції є процесом планування інвестицій та можливих варіантів фінансування, проектування результатів альтернативних рішень, оцінки потенціалу досягнення цілей, реалізація котрих мала бути врахована при формуванні фінансових планів.	Вона поєднує елементи теологічної та генетичної концепції із введенням в теорію фінансового планування поняття імовірнісного стану системи та пруденційного регулювання, що сприяє мінімізації ризиків та економії фінансових ресурсів на пом'якшення впливу кризових явищ.
<i>Недоліки</i>	Недоліком двох концепцій було неврахування впливу ризиків від змін ринкової кон'юнктури, моделей або механізмів державного управління та від інших аспектів функціонування за нестабільних (невизначених) умов.		Неможливо врахувати ризики, які не вимірюються в кількісному виразі

Джерело: складено на основі [12, с. 16-28].

бюджетного профіциту (чилійське правило) тощо). Фінансові правила і норми запроваджуються з різних причин [1]: забезпечення макроекономічної стабільності; підвищення довіри до фіскальної політики уряду та проведення фіскальної консолідації; забезпечення довгострокової стійкості податково-бюджетної політики; мінімізація негативних зовнішніх ефектів у межах єдиного валютного союзу або федерації тощо. У багатьох європейських країнах, в тому числі і в Україні, вони знайшли своє місце в нормативно-правових актах (бюджетних кодексах та конституціях).

Зокрема, в Європейському союзі діє ряд фіскальних обмежень в рамках забезпечення сталого економічного розвитку, що містяться у відповідних нормативних документах (Пакті про стабільність і зростання, Пакті шести, Фіскальному договорі, Пакті двох). В визначених документах передбачаються заходи з посилення фінансової дисципліни за рахунок регулювання

1) бюджетного дефіциту (межа структурного дефіциту не має перевищувати 0,5% ВВП);

2) обсягу державного боргу (застосування процедури надмірного дефіциту. В разі перевищення державного

боргу 60% ВВП має дотримуватись вимога зниження цього перевищення на 5% щорічно протягом 3 років без застосування санкцій);

3) видатків бюджету (превентивні заходи з моніторингу дотримання короткострокових бюджетних цілей. Передбачається встановлення цільового показника видатків, що має обмежувати їх щорічне збільшення відповідно до темпів їх зростання в середньостроковому періоді).

Визначені заходи дозволяють поліпшувати якість та адекватність бюджетного планування та його результативність і відповідність середньостроковим цілям.

На наше переконання і думку вітчизняних фахівців [10, с. 28], в практиці реалізації антициклічної стабілізаційної фінансової політики в Україні необхідно розробити чіткі не занадто жорсткі для забезпечення необхідної гнучкості, постійно діючі та прозорі фіскальні правила в рамках світових надбань. Вони повинні мати високий законодавчий статус та охоплювати процес макрофінансового планування (бюджетного планування та планування фінансів сфери державної відповідальності). Крім того, на випадок відхилення від правил слід передбачити автоматичний механізм коригування. Відповідні процедури повинні бути прописані в підзаконних нормативних актах.

У процесі макрофінансового планування виявляється загальна потреба держави у грошових коштах, необхідних для забезпечення соціально-економічного розвитку суспільства. Враховуються не лише можливості, а й практична доцільність мобілізації тієї чи іншої частини фінансових ресурсів. При цьому розв'язувані задачі, які потребують фінансового забезпечення, мають відповідати плану соціально-економічного розвитку країни і сприяти зростанню ефективності всього суспільного виробництва. Розвиток же суспільства має переважно динамічний характер. Тому завдання макрофінансового планування — виявити можливі диспропорції розвитку в суспільстві і за допомогою фінансового механізму їх

ліквідувати. Враховуючи нестабільність фінансової системи та соціально-економічні наслідки розбалансування сфери державних фінансів в провідних країнах світу здійснюється оцінка вразливості фінансової системи держави внутрішнім та зовнішнім загрозам (управління ризиками). Нормативами Європейського союзу передбачається здійснення системи заходів раннього попередження макроекономічної нестабільності. Зокрема, здійснюється моніторинг основних показників фінансового стану та економічного розвитку країни із метою ґрунтовного аналізу ступеня небезпеки потенційного дисбалансу. Реалії сьогодення свідчать, що на заваді стабілізаційних процесів в Україні є загрози внутрішнього та зовнішнього походження, що мають бути врахованими під час визначення фінансових можливостей держави. Дослідження вітчизняних експертів [16] засвідчують, що основними макрофінансовими ризиками держави є серед екстернальних чинників: дефіцит зовнішнього фінансування та звуження можливостей доступу до міжнародних ринків капіталу, зниження міжнародної інвестиційної активності, масовий відтік капіталу, зниження цін на світових енергетичних ринках, підвищення вартості зовнішніх запозичень для українських корпорацій тощо.

Серед інтернальних факторів ризику розбалансування фінансової системи України найвагоміше значення мають: девальвація національної валюти, низька кредитна спроможність банківської системи, поширення неплатоспроможності реального сектору економіки, значні зростання дефіциту державного бюджету (рис.3), накопичення заборгованості з відшкодування ПДВ та дефіциту НАК «Нафтогаз України», касових розривів у Пенсійному фонді, інших фондах державного соціального страхування. Всі ці ризики наразі є результатом макроекономічної та політичної дестабілізації та мають безпосередній вплив на показники платоспроможності держави та рівень її фінансової безпеки. Вра-

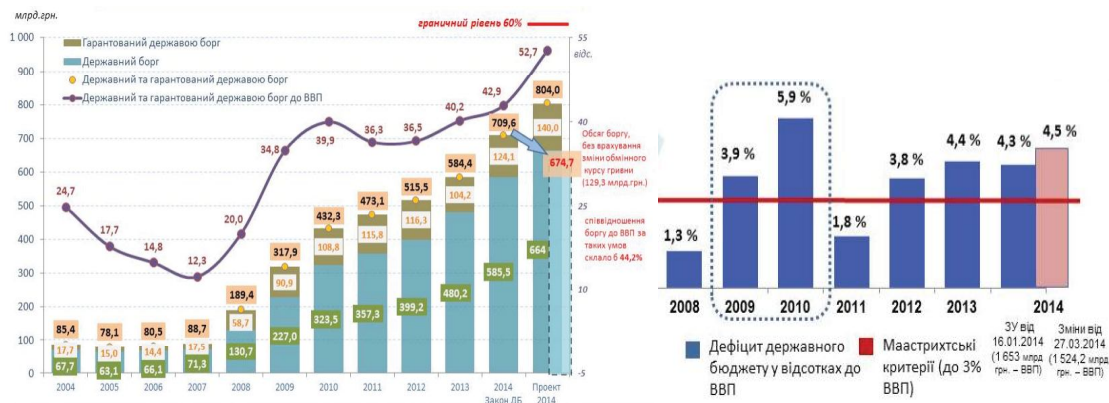

Рис. 3. Дефіцит державного бюджету, державний та гарантований борг України

Джерело: офіційні дані Міністерства фінансів України

хування надбань світової практики оцінки вразливості та стабільності бюджетної сфери та створення сучасної моделі макрофінансового ризик-менеджменту в вітчизняній практиці дозволить ефективно формувати та використовувати державні фінансові ресурси, забезпечуючи при цьому всі сфери суспільного життя. Крім того, управління ризиками формування доходів, забезпечення видатків та фінансування дефіциту бюджету потребує вивчення причин їх виникнення та факторів розвитку як передумови визначення оптимальних параметрів бюджетної системи, що мінімізує ризик бюджетних втрат [15, с. 46]

ВИСНОВКИ

Отже, у зв'язку з наростанням динамізму економічних і соціальних процесів, що відбуваються в суспільстві, швидкою зміною кон'юнктури на внутрішньому та зовнішньому ринках, необхідністю забезпечення стабілізації розвитку суспільства на макро- і мікрорівні фінансової системи все більше зростає роль макрофінансового планування. Оскільки воно являє собою одну з найважливіших та найскладніших функцій державного фінансового менеджменту, його слід постійно вдосконалювати та переосмислювати. Саме макрофінансове планування обґрунтовує модель розвитку країни, спроможність до стійкого стабільного росту та досягнення стратегічних цілей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Fiess N. Chile's New Fiscal Rule / N. Fiess [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://people.duke.edu/~acb8/fsb/fsb_7rev.pdf
2. Wren-Lewis S. Fiscal Councils: the Office for Budget Responsibility / S. Wren-Lewis // CESifo DICE Report. – 2011. – № 3. – Р. 50–53.
3. Аткинсон Э.Б., Стиглиц Дж. Э. Лекции по экономической теории государственного сектора. – (пер. с англ. под ред. Л. Л. Любимова) М.: Аспект-Пресс, 1995, 832 с.
4. Бабич Т.С. Макрофінансове бюджетування: навч. посіб. / Т.С. Бабич, Т.В. Жиббер; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. В.М. Федосова. – К.: КНЕУ, 2011. – 311, [1] с. – ISBN 978-966-483-503-6
5. Бауманн Е. Стандарти Європейського союзу у сфері державних фінансів / Е.Бауманн // Фінанси України. – №12. – 2013 р. – с. 21–32.
6. Длугопольський О.В. Фіскальна консолідація як реакція на світову фінансово-економічну кризу: особливості застосування правил і норм у країнах ЄС та Латинської Америки / О. В. Длугопольський // Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Економіка. – 2013. – Вип. 23. – С. 26–38.
7. Котіна Г.М. Інноваційні підходи до прогнозування і планування доходів бюджету / Г.М. Котіна, Ю.В.

Сибірянська // Фінанси України. – 2011. – №2 (лютий) – С. 72- 85.

8. Масгрейв Р. А., Масгрейв П. Б. Государственные финансы: теория и практика / пер. с 5-го англ. изд. [1989]. — М.: Бизнес Атлас, 2009. — 716 с. — ISBN 978-5-9900421-3-1

9. Місія німецьких експертів з питань бюджету. Матеріали для семінарів: Міністерство фінансів України, 2014. – Проект «Підтримка реформи управління державними фінансами». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pfm.in.ua>

10. Гасанов С.С. Досвід ЄС з антикризового управління державними фінансами та його використання в Україні / С.С.Гасанов, В.П.Кудряшов, Р.Л. Балакін //Фінанси України. – 2014. – №7. – с. 17-31

11. Финансы: учебник/ под ред.А.Г. Грязновой, Е.В. Маркиной. – М.: Финансы и статистика, 2007. – 504 с. – ISBN 978-5-279-02999-0

12. Фінансове планування на підприємствах: теорія, методологія, практика/ О.С. Білоусова; НАН України, Ін-т екон. та прогноз. – К., 2012. – 388 с. – ISBN 978-966-02-6627-8

13. Огонь Ц. Г. Бюджет: взаємозалежність зобов'язань і фінансових можливостей держави / Ц.Г. Огонь //Фінанси України. – №2. – 2014 р. – с. 9.

14. Юхименко П. І., Федосов В. М., Лазебник Л. Л. та ін. Теорія фінансів: Підручник / За ред. проф. В. М. Федосова, С. І. Юрія. — К.: Центр учбової літератури, 2010. — 576 с. — ISBN 978-966-364-997-9

15. Котіна Г.М. Концептуальні засади бюджетного ризик-менеджменту / Г.М. Котіна, М.М. Степура // Стан та перспективи розвитку фінансової системи України: колективна монографія / під ред. проф. О.О. Непочатенко – Умань: Видавець «Сочинський», 2012. – С. 33- 46.

16. Україна: перспективи розвитку (Консенсус-прогноз) // Міністерство економічного розвитку і торгівлі. – вип. 36. – 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pfm.in.ua>

REFERENCES

1. Fiess N. Chile's New Fiscal Rule / N. Fiess [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://people.duke.edu/~acb8/fsb/fsb_7rev.pdf

2. Wren-Lewis S. Fiscal Councils: the Office for Budget Responsibility / S. Wren-Lewis // CESifo DICE Report. – 2011. – № 3. – P. 50–53.

3. Atkinson E.B., Stiglitz Dzh. E. Lectures on the economic theory of public sector. - (Per s angl pod red L. L. Lyubimova) M.: Aspekt - Press, 1995, 832 s.

4. Babich T.S. Macrofinancial budgeting: navch. posib. / T.S. Babich, T.V. Zhiber; za nauk. red. d - ra yekon. nauk, prof. V.M. Fedosova. - K.: KNEU, 2011. - 311, [1] s. - ISBN 978-966-483-503-6

5. Baumann. Ye. EU Standards in Public Finance / Ye.Baumann // Finansy Ukrainy. - №12. - 2013 r. - S. 21-32.

6. Dlugopolskiy O.V. Fiscal consolidation in response to the global financial crisis, especially the application of rules and regulations in the EU and Latin America / O. V. Dlugopolskiy // Naukovi zapiski [Natsional'nogo universitetu «Ostroz'ka akademiya»]. Yekonomika. - 2013. - Vip. 23. - S. 26-38.

7. Kotina G.M. Innovative approaches to forecasting and planning of budget revenues / G.M. Kotina, YU.V. Sibiryanska // Finansy Ukrainy. - 2011. - №2 (lyuty) - S. 72- 85.

8. Masgreyv R. A., Masgreyv P. B. Public finance: theory and practice / per. s 5 - go angl. izd. [1989]. - M.: Biznes Atlas, 2009. - 716 s. - ISBN 978-5-9900421-3-1

9. Mission German experts on Budget. Materiali dlya seminariv: Ministerstvo finansiv Ukrainy, 2014. - Proyeckt «Pidtrimka reformi upravlinnya derzhavnimi finansami». [Yeletkronniy resurs]. - Rezhim dostupu: <http://pfm.in.ua>

10. Gasanov S.S. Experience in EU crisis management of public finances and its use in Ukraine / S.S.Gasanov, V.P.Kudryashov, R.L. Balakin // Finansy Ukrainy. - 2014. - №7. - S. 17-31

11. Finance: uchebnik / pod red.A.G. Gryaznovoy, Ye.V. Markinoy. - M.: Finansy i statistika, 2007. - 504 s. - ISBN 978-5-279-02999-0

12. Financial planning for businesses: theory, methodology, practice / O.S. Bilousova ; NAN Ukrainy, In - t yekon. ta prognozuv. - K., 2012. - 388 s. - ISBN 978-966-02-6627-8

13. Ogon T. G. Budget: the interdependence of commitments and financial capacity of governance / TS. G. Ogon' // Finansy Ukrainy. - №2. - 2014 r. - S. 9

14. Yukhimenko P. I., Fedosov V. M., Lazebnik L. L. ta in. Theory of Finance: Pidruchnik / Za red prof. V. M. Fedosova, S. I. Yuriya. - K.: Tsentr uchbovoi literaturi, 2010. - 576 s. - ISBN 978-966-364-997-9

15. Kotina G.M. Conceptual foundations of budget risk management / G.M. Kotina, M.M. Stepura // Stan ta perspektivi rozvitku finansovoji sistemi Ukrainy: kolektivna monografiya / pid red. prof. O.O. Nepochatenko - Uman: Vidavets« Sochinskiy», 2012. - S. 33-46

16. Ukraine: Prospects for Development (Consensus Forecast)// Ministerstvo yekonomichnogo rozvitku i torgivli. - Vip. 36. - 2014 r. [Yelektronniy resurs]. - Rezhim dostupu: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=Konsensus-prognoz>